

Krátka správa z vykonanej kontroly rozvoja vysokého školstva podľa programu „Vysokoškolské vzdelávanie a veda, sociálna podpora študentov vysokých škôl“ v rozpočtovej kapitole Ministerstva školstva SR

Kontrola bola vykonaná v zmysle plánu kontrolnej činnosti Najvyššieho kontrolného úradu SR na rok 2007; jej účelom bolo preveriť program „Vysokoškolské vzdelávanie a veda, sociálna podpora študentov vysokých škôl“ a jeho podprogramy/prvky z hľadiska rozvoja vysokého školstva a plnenia zámeru vybudovať efektívny vysokoškolský systém, ktorý by umožňoval prístup ku kvalitnému vysokoškolskému vzdelávaniu všetkým občanom a preveriť plnenie jednotlivých cieľov štruktúry tohto programu.

Kontrola bola vykonaná na Ministerstve školstva SR za obdobie roka 2006 a do 31. 08. 2007 (so zohľadnením trendov vývoja od roku 2000).

Kontrolou bolo zistené, že Ministerstvo školstva SR nadviazalo na začaté procesy zjednocovania vysokoškolského priestoru v Európe, prijalo opatrenia na zabezpečenie zvyšovania kvality vysokoškolského vzdelávania, ako aj dostupnosti tohto vzdelávania.

Nedostatky boli zistené v plnení prijatých opatrení, keď z opatrení, u ktorých už uplynul termín plnenia v čase výkonu kontroly, nebolo splnených, resp. nebolo splnených v stanovenom termíne, alebo boli splnené len čiastočne v počte 17 (napríklad: vypracovať návrh zákona o postavení pedagogických a nepedagogických zamestnancov; podporovať vznik a činnosť výskumných a vzdelávacích centier excelentnosti a pod.).

Ďalej bolo zistené, že v cieľoch stanovených v programovom rozpočtovaní boli určené najmä kvantitatívne ukazovatele (ako je napríklad: zvyšovanie počtov prijatých študentov bez adekvátneho zvyšovania počtu vysokoškolských učiteľov, zabezpečiť 50 000 osobohodín poskytnutých kurzov ďalšieho vzdelávania,...), ktoré samé osebe nezabezpečujú zvyšovanie kvality vzdelávania. Niektoré ciele neboli optimálne stanovené (napríklad: zabezpečiť

v roku 2006 komplexnú akreditáciu najmenej 5 verejných vysokých škôl, keď do konca roku 2005 nepredložila podklady na komplexnú akreditáciu žiadna vysoká škola a neboli stanovené kritériá na hodnotenie výskumnej a inej činnosti vysokých škôl). Ministerstvo školstva SR pritom nevykonalo účinné opatrenia na zabezpečenie splnenia cieľa.

Nie všetky ciele boli reálne stanovené vzhľadom na rozpočtové zdroje, keď z piatich prvkov podprogramu vysokoškolská veda a technika (s piatimi cieľmi) tri neboli splnené, ale finančné prostriedky určené na splnenie cieľov boli čerpané na 99,9 %.

Z cieľov určených na rok 2006 v počte 29 nebolo splnených päť (napríklad: zvyšovať počet publikácií v medzinárodne uznávaných časopisoch v rámci projektov VEGA – vedeckej grantovej agentúry v roku 2006 o 5 % oproti roku 2005 – dosiahnutá skutočnosť 2,22 %, medziročne zvyšovať počet projektov aplikovaného výskumu najmenej o 50 % voči stavu z roku 2003 – dosiahnutá skutočnosť bola 33,9 %, a pod.).

Zistili sa prípady nejednotne hodnoteného cieľa v rôznych vyhodnocovaniach Ministerstva školstva SR (rôzne číselné hodnoty toho istého ukazovateľa – napríklad: percentuálny podiel občanov s vysokoškolským vzdelaním v kategórii 25 – 34 ročných za rok 2006 - bol vykázaný výsledok raz 15,45 % a druhý raz 17,88 %). V uvedenej súvislosti bolo zistené, že údaje vykazované Ministerstvom školstva SR a jeho priamoriadenou organizáciou nie sú vzájomne kompatibilné.

Finančné prostriedky vo výške 56,9 mil. Sk, určené na rekonštrukciu objektu vysokej školy J. Selyeho v Komárne, boli poskytnuté v rámci nesprávneho podprogramu. Poskytnuté boli v rámci podprogramu na zabezpečovanie poskytovania vysokoškolského vzdelávania, ktorý je zameraný na efektívny vysokoškolský systém a ani jeho štyri ciele nie sú stanovené na zabezpečenie rekonštrukcií. Na rekonštrukcie bol vytvorený prvok v inom podprograme.

Z analýzy štatistických údajov (štatistické údaje sú EUROSTAT-om, resp. OECD spracovávané s dvojročným oneskorením z dôvodu zberu údajov z jednotlivých členských štátov, ich verifikácie a spracovania), ich porovnávania s porovnateľnými krajinami čo do počtu obyvateľov vyplynulo:

- v celkovom počte zapísaných študentov vysokých škôl k celkovému počtu obyvateľov sú údaje za SR (2,78 %) porovnateľné s ČR (2,55 %), Rakúskom (2,36 %), Dánskom (3,32 %), Švajčiarskom (1,88 %) a Írskom (2,91 %); v krajinách ako je Fínsko a Nórsko bol tento pomer približne dvakrát vyšší;

- vo vekovej štruktúre vysokoškolských učiteľov ťažisková skupina v SR je vo vekovej skupine 50 - 54 ročných (16,10 %), pričom napríklad Fínsko malo ťažiskovú skupinu vo veku 45 - 49 (14,28 %). SR mala s porovnávanými krajinami najväčší podiel vysokoškolských učiteľov vo vekovej skupine 60 a viac rokov (16,65 %). Fínsko malo túto vekovú skupinu zastúpenú 5,49 % a Švajčiarsko 11,09 %;
- v počte študentov vysokých škôl pripadajúcich na jedného vysokoškolského učiteľa zaznamenala SR negatívny vývoj, keď v roku 2002/2003 to bolo 11,9 a v roku 2003/2004 to bolo už 12,3. Vo Švajčiarsku to bolo v roku 2003/2004 celkom 5,4. Na negatívny vývoj mala vplyv metodika financovania vysokých škôl podľa počtu študentov ako aj stanovené ukazovatele počtov novo prijatých študentov;
- v počte novoprijatých študentov vysokých škôl je SR na poprednom mieste v porovnaní s ostatnými členskými krajinami OECD, keď bolo v roku 2003/2004 prijatých 41 526 študentov vysokých škôl s najvyšším indexom prírastu (1,161 index 2003/2004 oproti 2002/2003). Podiel novoprijatých študentov vysokých škôl na populácii 19-ročných v rokoch 2003 a 2004 z krajín OECD porovnateľných čo do počtu obyvateľov so SR, najviac stúpajúcu tendenciu mal na Slovensku. Výška tohto podielu v SR (46,8 %) je porovnateľná s ostatnými vybranými krajinami okrem Fínska (73,8 %) a Nórska (73,5 %).

Týmto na jednej strane Slovensko plní predsavzatie zvyšovať podiel vysokoškolsky vzdelaných ľudí, ale na druhej strane bez príslušného zvyšovania počtu vysokoškolských učiteľov v spojitosti so zvyšovaním podielu externých študentov toto môže viesť k znižovaniu kvality vzdelávania;

- v ročných výdavkoch na jedného študenta vysokej školy v dennej forme dosahovala SR horšie výsledky, t.j. len 47,4 % v roku 2003 a 64,1 % v roku 2004 priemeru EÚ;
- vo výdavkoch na vedu a výskum vysokých škôl dosahovala SR podpriemerné výsledky, keď v roku 2003 dosiahli 12,4 % a v roku 2004 dosiahli 18,9 % priemeru EÚ;
- vo výdavkoch na vysokoškolské vzdelávanie, vyjadrené v percentuálnom podiele na HDP, priemer členských krajín OECD sa v roku 2004 blížil k 1,5 % podielu a Slovensko dosahovalo necelé jedno percento. V roku 2005 dosiahlo 0,72 % z HDP. Je potrebné pritom zdôrazniť, že HDP v absolútnych hodnotách v porovnávaných krajinách je podstatne vyšší ako v SR.

Aby sa SR priblížila k úrovni financovania vysokých škôl v týchto krajinách, bude potrebné zvýšiť podiel výdavkov na vysoké školstvo na HDP, a to okrem rozpočtových prostriedkov aj z ostatných zdrojov (napríklad: podnikateľskej sféry spolufinancovaním vzdelávania priamo hospodárskou praxou, úvery,

pôžičky, poplatky získané od študentov a pod.).

V súvislosti s vykazovaním výdavkov na vzdelávanie v pomere k HDP bolo zistené, že údaje v SR zbiera niekoľko inštitúcií a že nie je za oblasť vzdelávania jednotne uplatňovaná metodika zberu, triedenia a vyhodnocovania štatistických údajov

podľa klasifikácie COFOG (klasifikácia výdavkov štátnej správy podľa účelu).

Na zlepšenie situácie v zabezpečovaní zvyšovania kvality vysokoškolského vzdelávania Najvyšší kontrolný úrad SR odporúča:

- orientovať viac zdroje financovania nielen na percentuálny podiel zdrojov zo štátneho rozpočtu viazanému k HDP, ale aj k ostatným zdrojom, ako sú iné zdroje (úvery, pôžičky, a pod.), spolufinancovanie vzdelávania priamo hospodárskou praxou, poplatky získané od študentov a pod.,
- legislatívne upraviť motivačné prvky pre podnikateľské subjekty, aby boli ochotné - motivované spolufinancovať vzdelávanie odborníkov, ktorí by sa priamo uplatňovali v praxi v príslušných podnikoch,
- zabezpečiť motivačné faktory pre zatraktívnenie povolania vysokoškolský učiteľ, napríklad: primeraným finančným ohodnotením, spoločenským uznaním alebo inými motivačnými prostriedkami, ako sú výmenné stáže v renomovaných zahraničných vzdelávacích a vedeckých inštitúciách, umožnením ich vedeckého rastu a pod.,
- zabezpečiť včasné plnenie úloh, ktoré Ministerstvo školstva SR prijalo v dokumentoch Prioritné úlohy Ministerstva školstva SR na roky 2006 – 2010 a Plán hlavných úloh na rok 2007,
- v rozpočtovom programovaní neprijímať len kvantitatívne ukazovatele, ale hlavne ukazovatele, ktoré majú vplyv na zvyšovanie kvality vzdelávania,
- ciele v programovom rozpočtovaní stanovovať reálne k rozpočtovým prostriedkom a nestanovovať duplicitné a málo ovplyvniteľné ciele,
- zabezpečiť jednotnú metodiku zberu, triedenia a vyhodnocovania štatistických údajov za oblasť vzdelávania tak, aby tieto boli kompatibilné bez ohľadu na to, kto ich za Ministerstvo školstva SR zbiera a súčasne ich zosúladiť so zberom údajov EÚ,
- v dostupnosti vysokoškolského vzdelávania zlepšiť kapacitné možnosti ubytovania študentov, prijať účinný zákon o študentských pôžičkách, motivovať hospodársku prax na poskytovaní tzv. podnikových štipendií a pod.

Výsledky kontroly boli prerokované s povereným štatutárnym zástupcom kontrolovaného subjektu. Na odstránenie zistených nedostatkov bolo prijatých 9 opatrení, ktorými boli akceptované všetky odporúčania Najvyššieho kontrolného úradu SR

a zodpovedným zamestnancom boli uložené konkrétne úlohy. Tieto by mali prispieť k zlepšeniu situácie v zabezpečovaní zvyšovania kvality vysokoškolského vzdelávania.

Správa o výsledku kontroly bola zaslaná predsedovi vlády SR, Výboru Národnej rady SR pre financie, rozpočet a menu a Výboru Národnej rady SR pre vzdelanie, mládež, vedu a šport.